



VIGGO ANDREASSEN | IVAR BREDESEN | JOACHIM THØGERSEN

INNFØRING I  
MIKROØKONOMI

*For økonomisk-administrative studier*

3. UTGAVE

# Kapitteloversikt

---

## **DEL 1**

### **INNLEDNING**

- Kapittel 1 Presentasjon av samfunnsøkonomi som fag 33
- Kapittel 2 Økonomiske modeller og krav til matematikk 51
- Kapittel 3 Introduksjon til mikroøkonomi 70

## **DEL 2**

### **PRODUKSJONSTEORI: PRODUSENTENS ØKONOMISKE ATFERD**

- Kapittel 4 Produksjon 113
- Kapittel 5 Inntekts- og kostnadsteori 140
- Kapittel 6 Produsentens økonomiske atferd i gode- og arbeidsmarkedet 168

## **DEL 3**

### **KONSUMENTTEORI: KONSUMENTENS ØKONOMISKE ATFERD**

- Kapittel 7 Konsumentens valg 203
- Kapittel 8 Konsumentens økonomiske atferd i gode- og arbeidsmarkedet 233

## **DEL 4**

### **MARKEDSTEORI**

- Kapittel 9 Fullkommen konkurranse 277
- Kapittel 10 Ufullkommen konkurranse: monopol 309
- Kapittel 11 Ufullkommen konkurranse: kartell, duopol, oligopol og monopolistisk konkurranse 331
- Kapittel 12 Ufullkommen konkurranse: prisdiskriminering 348

## **DEL 5**

### **ANDRE EMNER I MIKROØKONOMISK TEORI**

- Kapittel 13 Effektivitet, velferd og markedssvikt 361
- Kapittel 14 Litt spillteori med eksempler fra mikroøkonomi 393
- Kapittel 15 Arbeidsmarkedet 410
- Kapittel 16 Usikkerhet og risiko i økonomisk virksomhet 420
- Kapittel 17 Asymmetrisk informasjon 438
- Kapittel 18 Tilpasninger over tid 448
- Kapittel 19 Miljøøkonomi 473
- Kapittel 20 Internasjonal handel og velferd 495
- Kapittel 21 Generell likevektsteori 522
- Kapittel 22 Innovasjon 532
- Kapittel 23 Atferdsøkonomi 543

**Oversikt over sentrale begreper** 569

**Forfatteromtaler** 597

**Litteratur** 599

**Stikkord** 603

# Innhold

---

## Del 1

### INNLEDNING 31

#### KAPITTEL 1

### Presentasjon av samfunnsøkonomi som fag 33

- 1.1 Hvorfor skal vi studere mikroøkonomi? 34
- 1.2 Definisjon av samfunnsøkonomi som fag 35
  - Kort om ulike ressurskategorier* 36
  - Kort om behov, ønsker og goder* 38
  - Alternativkostnad – betydningen av knappe ressurser og behov* 40
- 1.3 Koblinger mellom ressurser, produksjon og behov 42
- 1.4 Mikro- og makroøkonomi 44
- 1.5 Markedets rolle i samfunnsøkonomien 45
- 1.6 Positiv og normativ teori og analyse 47
- 1.7 Real- og pengeøkonomi 49
- 1.8 Oppsummering 49

#### KAPITTEL 2

### Økonomiske modeller og krav til matematikk 51

- 2.1 Introduksjon til nyklassisk økonomisk teori 52
- 2.2 Kort om økonomiske modeller 54
- 2.3 Om bruk av eksogene og endogene variabler i økonomiske modeller 55
  - Endogene variabler* 56
  - Modellen* 57
  - Eksogene variabler* 57
- 2.4 Økonomiske modeller og bruk av matematikk 58
  - Ligninger og funksjoner* 59
  - Den deriverte* 59
  - Grafisk illustrasjon av en funksjon* 62
  - Differensiering* 64
  - Løsning av ligningssystem* 65
  - Regneregler i matematikk* 67

- 2.5 Oppsummering 67

### Appendiks 2.1

*Lagranges metode* 68

#### KAPITTEL 3

### Introduksjon til mikroøkonomi 70

- 3.1 Avgrensning av tema 71
- 3.2 Markedsetter spørsel 72
  - Etterspørselen til en konsument* 73
  - Etterspørselen i markedet* 74
- 3.3 Markedstilbudet 75
  - En produsents tilbud* 76
  - Tilbudet i markedet* 77
- 3.4 Markedsliekevekt 78
  - Grafisk løsning av likevekt i markedet* 79
  - Kort om markedsmekanismen i modellen* 80
- 3.5 Skift i tilbuds- og etterspørselskurven 84
  - Virkningen av skift i tilbudet* 84
  - Virkningen av skift i etterspørselen* 85
  - Virkningen av skift i både tilbuds- og etterspørselskurven* 87
- 3.6 Tilbuds- og etterspørselselastisitet på kort og lang sikt 92
  - Tilbuds- og etterspørselselastisitet på kort sikt* 92
  - Tilbuds- og etterspørselselastisitet på lang sikt* 97
- 3.7 Eksempler på bruk av markedsskjema 101
  - Virkningen av å innføre en avgift på et produkt* 101
  - Virkningen av maksimalpris* 103
  - Virkningen av minstepris* 104
- 3.8 Skift i etterspørselen på grunn av forventet prisstigning 105
- 3.9 Oppsummering 108

## Del 2

### PRODUKSJONSTEORI: PRODUSENTENS ØKONOMISKE ATFERD 111

#### KAPITTEL 4

##### Produksjon 113

- 4.1** Produsent: konsern, foretak, divisjon og bedrift 114
- 4.2** Hvorfor har vi bedrifter? 115
- 4.3** Forutsetninger bak modellene om produksjon og produsentatferd 116
- 4.4** Oppbygging av produksjonsteorien 117
- 4.5** Produktfunksjonen 118
  - Skillet mellom kort og lang sikt 119*
  - Produksjonen på kort sikt 120*
  - Produksjonen på lang sikt 125*
  - Egenskaper ved isokvantene til produktfunksjonen på lang sikt 128*
- 4.6** Ulik grad av teknisk substitusjon 132
- 4.7** Konstant, økende og avtakende skalautbytte 134
- 4.8** Grenselinjer for effektiv produksjon i faktordiagrammet 137
- 4.9** Oppsummering 138

#### KAPITTEL 5

##### Inntekts- og kostnadsteori 140

- 5.1** Introduksjon til inntekts- og kostnadsteori 141
- 5.2** Inntektsteori på kort og lang sikt 142
  - Inntekt som funksjon av produsert mengde 143*
  - Inntekt som funksjon av ressursinnsatsen 144*
- 5.3** Kostnadsteori på kort sikt 145
  - Kostnad som funksjon av ressursinnsatsen på kort sikt 145*
  - Kostnad som funksjon av produsert mengde på kort sikt 145*
  - Formen på kostnadsfunksjonen 147*
- 5.4** Kostnadsteori på lang sikt 151
  - Kostnad som funksjon av ressursinnsatsen på lang sikt 151*
  - Kostnad som funksjon av produsert mengde på lang sikt 153*
  - Kostnadsminimering for en gitt produktmengde 154*

*Produktmaksimering for en gitt kostnad 156*  
*Substitumalen 157*  
*Sammenhengen mellom kostnader og produktmengde på lang sikt 160*

##### 5.5 Oppsummering 163

##### Appendiks 5.1

*Minimering av kostnadene for en gitt produktmengde 164*

##### Appendiks 5.2

*Maksimering av produktmengden for en gitt kostnad 165*

##### Appendiks 5.3

*Utleddning av kostnadsfunksjonen på kort sikt 166*

#### KAPITTEL 6

##### Produsentens økonomiske atferd i gode- og arbeidsmarkedet 168

- 6.1** Fortjenestemaksimering som mål for produsenten 169
- 6.2** Produsentens tilpasning i godemarkedet på kort og lang sikt 169
  - Hvor stor skal produksjonen være på kort sikt? 170*
  - Utleddning av tilbud av et gode på kort sikt 172*
  - Hvor stor skal produksjonen være på lang sikt? 176*
  - Utleddning av tilbudet av godet på lang sikt. 178*
- 6.3** Produsentens tilpasning i faktormarkedet på kort og lang sikt 179
  - Hvor stor skal innsatsen til arbeidskraft være på kort sikt? 179*
  - Utleddning av etterspørselen etter arbeidskraft på kort sikt 183*
  - Hvor stor skal innsatsen til arbeidskraft og realkapital være på lang sikt? 186*
  - Utleddning av etterspørselen etter arbeidskraft og realkapital på lang sikt 190*
- 6.4** Gjennomsnittskostnader på kort og lang sikt 192
- 6.5** Endringer i produksjonsteknologi 194
- 6.6** Oppsummering 199

## Del 3

### KONSUMENTTEORI: KONSUMENTENS ØKONOMISKE ATFERD 201

#### KAPITTEL 7

##### Konsumentens valg 203

- 7.1** Introduksjon til konsumentteorien 203
- 7.2** Oppbygging av konsumentteorien 205
- 7.3** Forenklinger i modellen 205
- 7.4** Konsumentens preferanser og nyttefunksjon 207  
*Nyttefunksjonen* 208  
*Indifferenskurve og indifferenskart* 212
- 7.5** Konsumentens budsjettbetingelse 220
- 7.6** Konsumentens valg av godekombinasjon 224  
*Grafisk drøfting* 224  
*Analytisk drøfting* 226
- 7.7** Oppsummering 229

##### Appendiks 7.1

*Utledning av konsumentens valg av godekombinasjon ved hjelp av Lagranges metode* 230

##### Appendiks 7.2

*Utledning av konsumentens valg av godekombinasjon ved hjelp av Lagranges metode. Et eksempel* 231

#### KAPITTEL 8

### Konsumentens økonomiske atferd i gode- og arbeidsmarkedet 233

- 8.1** Utledning av konsumentens etterspørsel etter et konsumgode 234  
*Virkning på etterspørselen etter et gode av en prisendring på godet* 236  
*Virkning på etterspørselen etter et gode av en prisendring på andre goder* 240  
*Virkning på etterspørselen etter et gode av en endring i inntekt* 245  
*Oversikt over ulike årsaker til skift i etterspørselen etter et gode* 250
- 8.2** Mer om den fallende etterspørselen etter et gode 250
- 8.3** Substitusjons- og inntektseffekten 252
- 8.4** Spesielle effekter i etterspørselen 256

*Bandwagoneffekten* 256  
*Snobbeffekten* 257  
*Veblenefekten* 259

- 8.5** Utledning av konsumentens tilbud av arbeid 260  
*Konsumentens valg av fordeling av sin tid på arbeid og fritid* 260  
*Utledning av konsumentens tilbud av arbeid* 263  
*Virkninger av endring i reallønn på tilbud av arbeid* 264  
*Skift i arbeidstilbudet* 266
- 8.6** Eksempler på forhold som påvirker tilbud av arbeid 267  
*Virkningen på arbeidstilbudet av arbeidsfrie inntekter* 267  
*Virkningen på arbeidstilbudet av fast arbeidstid og bruk av overtid* 268
- 8.7** Oppsummering 269

##### Appendiks 8.1

*Utledning av konsumentens etterspørsel etter et gode ved hjelp av Lagranges metode* 270

##### Appendiks 8.2

*Et eksempel på utledning av etterspørselen etter et gode ved hjelp av Lagranges metode* 271

##### Appendiks 8.3

*Utledning av konsumentens tilbud av arbeid ved hjelp av Lagranges metode* 272

## Del 4

### MARKEDSTEORI 275

#### KAPITTEL 9

##### Fullkommen konkurranse 277

- 9.1** Inndeling i ulike markedsformer 278
- 9.2** Forutsetninger for fullkommen konkurranse 280
- 9.3** Markedsklarering under fullkommen konkurranse 281
- 9.4** Konsumentenes velferd under fullkommen konkurranse 283  
*Konsumentoverskudd og etterspørselskurven* 283

*Effekten på konsumentoverskuddet av en endring i pris på og skift i etterspørselen etter godet* 287

- 9.5** Produsentenes velferd under fullkommen konkurranse 289  
*Produsentoverskudd og tilbudskurven* 289  
*Effekten på produsentoverskuddet av en endring i pris på og skift i tilbudet av godet* 291
- 9.6** Samfunnets velferd under fullkommen konkurranse 293
- 9.7** Samfunnsøkonomiske velferdsvirkninger av offentlige inngrep i markedet 300  
*Virkning av å innføre en stykkavgift* 301  
*Virkning av å innføre minstepris* 305  
*Virkning av å innføre maksimalpris* 306
- 9.8** Oppsummering 308

## KAPITTEL 10

### Ufullkommen konkurranse: monopol 309

- 10.1** Introduksjon til monopol 310
- 10.2** Årsaker til monopol 310
- 10.3** Markedsklarering under monopol 311  
*Formell analyse av monopolistens tilpasning i godemarkedet* 316
- 10.4** Markedsmakt og monopol 320
- 10.5** Samfunnsøkonomisk overskudd under monopol 322
- 10.6** X-effektivitet ved monopol 326
- 10.7** X-ineffektivitet ved monopol 328
- 10.8** Oppsummering 329

## KAPITTEL 11

### Ufullkommen konkurranse: kartell, duopol, oligopol og monopolistisk konkurranse 331

- 11.1** Kartell 331  
*Markedstilpasning under kartell* 332  
*Kartellets ytre og indre fiender* 334
- 11.2** Duopol og oligopol 334  
*Markedstilpasning under oligopol og duopol* 335  
*Cournotmodellen* 336  
*Stackelbergmodellen* 340  
*Bertrandmodellen* 341

- 11.3** Monopolistisk konkurranse 343  
*Markedstilpasning under monopolistisk konkurranse* 343

- 11.4** Oppsummering 345

#### Appendiks 11.1

*Kartelltilfellet med to produsenter* 347

## KAPITTEL 12

### Ufullkommen konkurranse: prisdiskriminering 348

- 12.1** Prisdiskriminering 348  
*Markedstilpasningen til en monopolist i tilfeller med prisdiskriminering* 350
- 12.2** Eksempler på prisdiskriminering 351  
*En beslektet situasjon* 354
- 12.3** Oppsummering 355
- Appendiks 12.1**  
*Monopolistens markedstilpasning med prisdiskriminering* 356

## Del 5

### ANDRE EMNER I MIKROØKONOMISK TEORI 359

## KAPITTEL 13

### Effektivitet, velferd og markedssvikt 361

- 13.1** Effektivitet og velferd 361  
*Produksjonsmulighetskurven* 364  
*Den marginale transformasjonsbrøken* 367  
*Betingelsen for effektivitet i produksjon, konsum og maksimal velferd* 369  
*Fullkommen konkurranse, produksjonseffektivitet og velferd* 370  
*Effektivitet og rettferdig fordeling av goder* 372
- 13.2** Markedssvikt 374  
*Ufullkommen konkurranse og markedsmakt* 374  
*Eksterne virkninger* 374  
*Eksempel med negative eksterne virkninger i markedet* 377  
*Eksterne virkninger – mulige løsninger* 378



*Offentlige løsninger på eksternaliteter: avgifter og subsidier* 379  
*Offentlige løsninger på eksternaliteter: direkte reguleringer* 380  
*Private løsninger på eksternaliteter* 381  
*Kollektive goder* 384  
*Optimalt kvantum av et kollektivt gode* 385  
*Utfordringer ved produksjon av et kollektivt gode: markedssvikt* 386  
*Formyndergoder* 387  
*Ufullstendig informasjon* 389

### **13.3** Oppsummering 391

## KAPITTEL 14

### **Litt spillteori med eksempler fra mikroøkonomi** 393

- 14.1** Fangens dilemma, spillstrategier og nashlikevekt 394
- 14.2** Kartellsamarbeid 396
- 14.3** Reklamekampanjer 399
- 14.4** FoU-virksomhet, produktutvikling og produktvalg 402
- 14.5** Lavprisstrategi ved muligheter for nyetableringer 405
- 14.6** Et eksempel på betydningen av å være først ute ved etableringer 407
- 14.7** Like for like – eksempel på en strategi ved gjentatte spill med dilemmastruktur 408
- 14.8** Oppsummering 409

## KAPITTEL 15

### **Arbeidsmarkedet** 410

- 15.1** Særtrekk ved arbeidsmarkedet 411
- 15.2** Et arbeidsmarked med fullkommen konkurranse 411
- 15.3** Ulike former for ufullkommen konkurranse i arbeidsmarkedet 413
  - Monopol i arbeidsmarkedet* 413
  - Monopsoni i arbeidsmarkedet* 415
  - Samfunnsøkonomisk vurdering av monopsoni og monopol i arbeidsmarkedet* 416
  - Bilateralt monopol i arbeidsmarkedet* 418
- 15.4** Oppsummering 419

## KAPITTEL 16

### **Usikkerhet og risiko i økonomisk virksomhet** 420

- 16.1** Usikkerhet og risiko 421
- 16.2** Risikopreferanser 424
- 16.3** Hvordan redusere risiko? 426
  - Risikospredning* 427
  - Forsikringsordninger* 429
  - Betydningen av informasjon* 431
  - Risikoreduserende tiltak* 433
- 16.4** Litt om spekulasjon og terminmarkeder 434
- 16.5** Oppsummering 437

## KAPITTEL 17

### **Asymmetrisk informasjon** 438

- 17.1** Eksempler på områder med asymmetrisk informasjon 438
- 17.2** Marked for bruktbiler 439
- 17.3** Forsikringsmarkeder, ugunstig utvalg og moralsk risiko 442
- 17.4** Litt prinsipal-agent-teori 444
- 17.5** Oppsummering 447

## KAPITTEL 18

### **Tilpasninger over tid** 448

- 18.1** Konsum av varige konsumgoder 448
  - 18.2** Konsumentens fordeling av konsum over tid 451
    - Den intertemporale budsjettlinja* 451
    - Virkningen på den intertemporale budsjettlinjen av en renteøkning* 455
    - Den intertemporale nyttefunksjonen* 456
    - Konsumentens valg mellom konsum i dag og fremtidig konsum – sparing og låneopptak* 458
    - Virkningen på konsumentens valg mellom konsum i dag og fremtidig konsum av en renteøkning* 461
    - Virkning på konsumentens valg mellom konsum i dag og i fremtiden av en forventet fremtidig inntektsøkning* 463
  - 18.3** Produsentens tilpasning over tid 467
  - 18.4** Oppsummering 469
- ### **Appendiks 18.1**
- Utledning av konsumentens valg av konsum i dag og konsum i fremtiden ved hjelp av Lagranges metode* 471

## KAPITTEL 19

**Miljøøkonomi** 473

- 19.1** Fokus på miljø 473  
*Flere utfordringer* 474  
*Kobling mellom standard produksjonsteori og miljø* 475  
*Hvorfor er miljøproblemene så vanskelige å løse?* 476
- 19.2** Forurensning i økonomisk forstand 478
- 19.3** En miljøøkonomisk modell 481  
*Fra bedriftens optimale tilpasning til marginalfortjeneste* 481  
*Naturens selvrensningsevne og samfunnsøkonomisk optimal produksjon* 482  
*Kan markedet selv realisere det samfunnsøkonomisk optimale produksjonsnivået?* 486
- 19.4** Miljøpolitikk 487  
*Kvoter* 488  
*Avgifter* 488  
*Omsettelige kvoter* 490  
*Sammenligning av kvoter og avgifter* 491  
*Andre virkemidler i miljøpolitikken* 493
- 19.5** Oppsummering 493

## KAPITTEL 20

**Internasjonal handel og velferd** 495

- 20.1** Innledning 496  
*Hvor blir en iPhone produsert?* 496
- 20.2** Teorier om internasjonal handel 497  
*Innledning* 497  
*David Ricardo og teorien om komparative fortrinn* 500
- 20.3** Handelspolitikk og proteksjonisme 511  
*Velferdsvirkninger av frihandel og toll* 513  
*Importkvoter* 517
- 20.4** Oppsummering 521

## KAPITTEL 21

**Generell likevektsteori** 522

- 21.1** Introduksjon til generell likevektsteori 522
- 21.2** Prisdannelse i et marked med tilbakevirkningseffekter – alternative goder 524
- 21.3** Prisdannelse i et marked med tilbakevirkningseffekter – komplementære goder 527
- 21.4** Prisdannelse i et marked med tilbakevirkningseffekter – et gode og en produksjonsfaktor 529
- 21.5** Oppsummering 531

## KAPITTEL 22

**Innovasjon** 532

- 22.1** Produkt- og prosessinnovasjoner 533
- 22.2** Innovasjonsdrivere 534
- 22.3** Innovasjonsprosessen 534
- 22.4** Innovasjon og nyklassisk økonomisk teori 535
- 22.5** Innovasjon og fullkommen konkurranse 536
- 22.6** Innovasjon og markedsrett 538
- 22.4** Oppsummering [##22.7?##](#) 541

## KAPITTEL 23

**Atferdsøkonomi** 543

- 23.1** Innledning 543  
*Skyfri himmel, aksjekurser og atferdsøkonomi* 544
- 23.2** Prospektteori 546  
*Verdifunksjonen* 548  
*Anvendelser av verdifunksjonen* 550  
*Beslutningsvekt eller vektfunksjonen* 551
- 23.3** Andre anvendelser av prospektteorien 553  
*Ankring og justering* 557
- 23.4** Hyperbolsk diskontering 560
- 23.5** For stort handlingsrom 564
- 23.6** Noen avsluttende kommentarer om nyklassisk mikroøkonomi versus atferdsøkonomi 565
- 23.7** Oppsummering 568

**Oversikt over sentrale begreper** 569**Forfatteromtaler** 597**Litteratur** 599**Stikkord** 603